Εἶμαι μιὰ γυναῖκα καὶ κανένα ἠθικό.
Ἂν ἐσεῖς μὲ κράζετε Ἄβυσσο καὶ Πίστη
Καὶ βαθὺ Μυστήριο καὶ Αἰωνιότη!
Δῶρα ἐσεῖς μοῦ κάμνετε ἀπ' τὴν ἠθική σας.
— ἄχ, ἐσεῖς οἱ ἠθικοί!

Ἔτσι ὡμιλοῦσε λοιπὸν ἡ ἀπίστευτη. Ἐγὼ δὲν τὴν πιστεύω, οὔτε καὶ τὸ γέλοιο της, ἀκόμη κι' ἂν μιλᾷ κακὸ γιὰ τὸν ἑαυτόν της.

Κι' ὅταν ἐγὼ κάτω ἀπὸ μάτια τέσσερα μὲ τὴν ἄγρια μου Σοφία ὡμιλοῦσα, μοῦ εἶπε θυμωμένη: «Ποθεῖς», «Θέλεις», «Ἀγαπᾶς», γι' αὐτὸ μόνος σου παινᾶς τὴν Ζωὴ ἐσὺ τόσο».

Λίγο ἔλειψε κ' ἐγὼ ν' ἀπαντήσω ἄσκημα καὶ νὰ πῶ στὴν θυμωμένη τὴν 'Αλήθεια. Καὶ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς πιὸ ἄσχημα ν' ἀπαντήσῃ, παρὰ 'ς τὴν Σοφία του ὅταν «λέγει τὴν 'Αλήθεια».

Ἔτσι στέκει δηλαδὴ μεταξὺ τῶν τριῶν μας. Κατὰ βάθος ἐγὼ μόνο τὴ Ζωὴ ἀγαπῶ καὶ τὸ περισσότερο ὅταν ἔχω μῖσος!

Ἀλλὰ πῶς τἄχω καλὰ καὶ μὲ τὴν Σοφία, καὶ συχνὰ πολὺ καλά, αὐτὸ κάμνει νὰ θυμοῦμαι τὴν Ζωὴ πολύ!

Ἔχει τὸ μάτι της, ἔχει καὶ τὸ γέλοιο, ἔχει ἐκεῖνο τὸ χρυσὸ καλαμιδάγκυστρό της. Τί μπορῶ ἐγὼ νὰ κάμω ὅταν μοιαζουνε κ' οἱ δυό;

Κι' ὅταν μιὰ φορὰ ἡ Ζωὴ μ' ἐρώτησε «ποιὰ εἶν' αὐτὴ ἡ Σοφία;» Πρόθυμος ἀπάντησα «Ἄχ! ναί! ἡ Σοφία!

Διψᾷ κανεὶς γι' αὐτὴν καὶ χορτασμὸ δὲν ἔχει. Τὴν ψωρεῖ κανεὶς 'πὸ μέσ' ἀπὸ μαγνάδια καὶ τὴν κυνηγᾶει μὲ δίχτυα νὰ τὴν πιάσῃ.

Εἶν' ὤμορφη: Τί ξέρω ἐγώ! Οἱ πιὸ παληοὶ ὅμως σκάροι στὸ δόλωμά της πιάνονται. Εἶν' ἀκατάστατη, εἶναι πεισματάρα· νὰ δαγκᾷ συχνὰ τὰ χείλη της τὴν εἶδα, καὶ νὰ σύρνῃ ἀνάσυλα τὸ χτένι στὰ μαλλιά της.

Μπορεῖ νἆναι κακή, μπορεῖ νἆναι καὶ δόλια, εἶν' 'ς ὅλα της μιὰ σωστὴ γυναῖκα. Ὅταν ὁμιλῇ κακὸ γιὰ τὸν ἑαυτό της, τότε ἴσα ἴσα εἶνε ποῦ πλανᾶ».

Ὅταν ὅλ' αὐτὰ στὴ Ζωὴ τὰ εἶπα, ἐγέλασε μὲ πάθος κ' ἔκλεισε τὰ μάτια της. «Γιὰ ποιὰ ὡμιλοῦσες μ' ἐρωτᾷ, μήπως γιὰ μέ;

Καὶ ἂν εἶχες δίκιο—μοῦ τὸ λέει κανεὶς ποτὲ ἔτσι κατὰ πρόσωπο! Ἀλλὰ πές μας τὸ λοιπὸν καὶ γιὰ τὴν Σοφία σου κἄτι!» Ἄχ, καὶ τότε μ' ἄνοιξες πάλι τὰ γλυκά σου μάτια, ὦ ἀγάπη μου Ζωή· καὶ μοῦ ἐφάνη τὸν φτωχὸ μέσα 's τ' ἀνερίφνητο πῶς ξαναπέφτω πάλι.»

Ἔτσι λοιπὸν τραγουδοῦσε ὁ Ζαρατούστρας.

Μὰ σὰν ἔπαψε ὁ χορὸς κ' ἔφυγαν καὶ τὰ κορίτσια, λυπημένος κάθεται καὶ μοναχός του λέει:

«Ὁ ἥλιος εἶναι ὥρα ποῦ βασίλεψε, ὑγρὸ εἶναι τὸ λειβάδι καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ δάσος κρύο ἔρχεται.

Ἔν' ἄγνωστο εἶνε γύρω μου καὶ σκεπτικὰ κοιτάζει. Τί! Ζῇς ἀκόμη, Ζαρατούστρα;

Γιατί; Πρὸς τί; Μὲ τί; Ποῦ; πῶς;

Τρέλλα δὲν εἶνε νὰ ζῇ κανεὶς ἀκόμα;

Ἄχ, καλοί μου φίλοι, εἶναι τὸ βράδυ ποῦ μ' ἐρωτοῦσε ἔτσι. Συχωρᾶτέ με γιὰ τὴν πολλή μου λύπη.

«Βράδυ ἤτανε: συχωρᾶτέ με γιατ' ἤταν βράδυ!»

Τάδε λέγει Ζαρατούστρας.

Μετάφραση ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

ΜΟΣΧΟΥ

ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἅμα τἀγέρι τὸ γιαλὸ σιγὰ σιγὰ χαϊδεύῃ,
Πλανᾷ τὸ νοῦ μου τὸ ψτωχὸ κι ἀρνοῦμαι τὴ στεριά·
Καὶ πιο πολὺ ἡ ἀπάνεμη γαλήνη μὲ μαγεύει.
Μ' ἅμα σφυρίξῃ δυνατὰ κ' ἐρθῇ κακοκαιριὰ
Καὶ κάθε κῦμα σὰ θεριὸν ἀφρίζῃ καὶ παλεύῃ,
Τὸ γιαλὸ φεύγω, λαχταρῶ τὸ χῶμα, τὸ κλαδί·
Γῆ θέλω, δάση ἀρέσουνε σ' ἐμένα τὸν ὀρείτη,
Ποῦ κι ἀ φυσήξῃ ὁ ἄνεμος, τὸ πεῦκο τραγουδεῖ.
Βαρειὰ 'ναι τοῦ ψαρᾶ ἡ ζωή, ποῦχει τὴ βάρκα σπίτι
Κ' ἔχει τὴ θάλασσα δουλειὰ καὶ ψάρια κυνηγεῖ.
Ἐγὼ τὸν ὕπνον ἀγαπῶ, ποῦ ὁ πλάτανος σκεπάζει,
Μ' ἀρέσει ἐμένα ἐκεῖ κοντὰ ν' ἀκούω τὴν πηγή,
Ποῦ στὸ βουνήσιο μουρμουρᾷ γλυκά—δὲν τὸν τρο-
[μάζει.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

Μόλις μπῆκε μέσα στὴ σάλα, κ' ἡ ἀρραβωνιαστικιά του παρουσιάστηκε ὄχι μὲ γελαστο, ὅπως ἄλλοτε, παρὰ μὲ σοβαρὸ καὶ κρύο ὕφος.

— Κύριε Καψοκάρδη, τοῦ εἶπε, νὰ τὸ δαχτυλίδι σας. Λυποῦμαι, μὰ μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ σᾶς πάρω. Ἀγαπῶ.... κάποιον ἄλλον...

— Ἄλλον; φώναξε ἐκεῖνος. Τότε δῶσε μου τὄνομά του!

— Θέλεις νὰ τὸν σκοτώσεις, νὰ μονομαχήσεις μαζί του...

— Ὄχι, σοῦ δίνω τὸ λόγο μου. Πές μου ποιὸς εἶναι. Θέλω νὰ τοῦ πουλήσω τὸ δαχτυλίδι.

— Πῶς σᾶς μοιάζει, εἶπε ἡ κ. Λεβαντόγλου κοιτάζοντας τὴ ζουγραφιὰ τῆς κ. Μπογλατοπούλου.

— Νομίζετε; Ἔτσι μοῦ λένε ὅλοι.

— Ὤ! ναί, ναί! Καὶ τὸ πρόσωπο τόσο φυσικὰ χρωματισμένο!

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΕΡΜΟΝΑ

Τὰ ἔργα τ' ἀληθινὰ τῆς Τέχνης σήμερις βγαίνουν μέσ' ἀπὸ τὴ Ζωὴ τὴν ἀληθινή. Ἀπὸ τὴ Ζωή, ποῦ παντοδύναμη καὶ πολύτροπη ξεχύνεται εἴτε ἀπὸ τὴ Φύση, εἴτε ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ ποῦ μ' ἀγάπη ἀδολη κι ἁπλῆ τὴ δέχεται ἡ ψυχή μας, ἀδιάφορο ἂν εἶναι χρωματισμένη μὲ λύπη ἢ μὲ χαρά. Ὅ,τι ζεῖ τριγύρω μας ἐκεῖνο εἶναι ποῦ μᾶς κάνει καὶ νὰ αἰστανόμαστε. Μπορεῖ ἡ ζωὴ αὐτὴ νὰ ξεπετιέται καὶ μέσ' ἀπὸ λείψανα περασμένου καιροῦ, ποῦ δὲν ἔχασαν ὅμως τὸ μεγαλεῖο τῆς ὀμορφιᾶς καὶ ποῦ ἡ ψυχή τους τριγυρίζει ἀπὸ πάνω τους πάντα νέα καὶ πάντα πλάστρα, πάντα μὲ τὴ δύναμη νὰ μᾶς συνεπαίρνει καὶ νὰ συνταράζει καὶ τὴ δική μας ψυχή. Γι' αὐτὸ κ' οἱ ἀληθινοὶ τεχνίτες δὲν ἔπαψαν νὰ λατρεύουν καὶ νὰ γυρνοῦν μὲ λαχτάρα στὰ λείψανα κεῖνα τῆς παντοτεινῆς νειότης κι ὀμορφιᾶς, ποῦ μᾶς θυμίζουν τὴ ζωή, ποῦ στέκουν σὰν ἀνίκητα σύμβολα τῆς ζωῆς.

Μ' αὐτὸ βεβαια δὲ ζητάει σήμερις ἡ Τέχνη, νὰ γυρνοῦμε τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὰ λείψανα κεῖνα καὶ μόνο μαζί τους νὰ ζοῦμε. Ὄχι. Ἴσια—ἴσια αὐτὸ δὲ θέλει. Λατρεύει τὰ παλιὰ σύμβολα γιὰ νὰ παίρνει δύναμη νὰ νοιώθει τὴν ὀμορφιὰ τῆς τωρινῆς ζωῆς, νὰ κάνει τὴν ψυχὴ λεύτερη νὰ ξεδιαλέγει ὅ,τι θὰ τήνε φέρει πιὸ σιμὰ στὴ ζωή. Ἔνοιωσαν οἱ τρανοὶ τεχνίτες τοῦ καιροῦ μας ὅτι τίποτις πιὸ ὄμορφο δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ ζωή καὶ γι' αὐτὸ τὄκαμε νόμο σήμερις ἡ Τέχνη στὶς πιὸ πλουσιοζωες πηγὲς νὰ στήνει τὰ παλάτια της.

* * *

Κάτι τέτοιες σκέψες μοῦφερεν ἕνα καινούργιο βιβλίο ποῦ τώρα—τώρα βγῆκε. «Τῆς Ζωῆς» λέγεται τὸ βιβλίο κ' Ἕρμονας ὀνοματίζεται ὁ συγραφέας του.

Ποιὸς εἶναι; δὲν ξέρω. Ποῦ ζεῖ; κι αὐτὸ δύσκολο νὰ τὸ πεῖ κανείς. Ἕνα ξεκαθαρίζεται στὴ στιγμή· ὅτι εἶναι καθαυτὸ Ἕλληνας· ὄχι γιατὶ τὄγραψε τὸ βιβλίο του σὲ Ρωμαϊκη γλῶσσα, στὴν ἐθνική μας γλῶσσα· ὄχι. Τὸ φωναζει ἡ ψυχή του, ποῦ ξεπετιέται μέσ' ἀπὸ κάθε σελιδα Τὸ δείχνει ὁλοφάνερα τὸ πρωτότυπο ἀληθινὰ βιβλίο του, ποῦ ἔχει τραγούδια, πεζὰ τραγούδια καὶ ταξιδιώτη σημείωσες, μιὰ μετάφραση τοῦ Ἱππόλυτου τοῦ Εὐριπίδη μ' ἕνα βαθυστόχαστο πρόλογο. Θάκανε πιὸ καλὰ καθένας, ποῦ θὰ διαβάσει τοῦ Ἕρ-

---

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

ΤΟ "ΗΛΙΟΦΕΓΓΑΡΟ,, ΤΟΥ ΠΑΛΛΗ

ΚΙ "Ο ΟΥΡΑΝΟΣ,, ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Μὲ τὴν εὐκαιρία ποὺ μπῆκε στὴ σειρὰ τῶν Φτηνῶν βιβλίων τοῦ «Νουμᾶ» καὶ τὸ βιβλιαράκι ποὺ μετάφρασε ἀπ' τἀγγλικὰ ὁ κ. Πάλλης, δὲ θἄταν περιττὸ νὰ πεῖ κανεὶς δυὸ λόγια γιὰ τὸ βιβλίο, ἀφοῦ μάλιστα, ὅσο ξέρω, δὲν ἔχει γραφεῖ ὡς τώρα τίποτα γι' αὐτὸ κρίσεως δίκην. Ποιὸς ξέρει; Ἴσως νὰ μὴν τοὔδωσαν καὶ πολλὴ σημασία οἱ διάφοροι κριτικοί, ἴσως νὰ τοὺς θάμπωσε ὁ «Οὐρανός» τοῦ «ἀνωφελοῦς συλλόγου» καὶ μπροστά του νὰ βρῆκαν ἀχαμνὸ τὸ «Ἡλιοφέγγαρο» τοῦ κ. Πάλλη. Γιατὶ βέβαια δὲν μπορῶ νὰ παραδεχτῶ ὅτι δὲν ἐθεώρησαν εἰδικὸ τὸν ἑαυτό τους νὰ τὸ κρίνουν. Γιατὶ πρῶτα-πρῶτα Ρωμιὸς καὶ «μὴ εἰδικὸς» σὲ ὁποιοδήποτε ζήτημα εἶναι ἔννοιες ἀντιφατικές. Ἔπειτα δὰ θυμοῦμαι ποὺ διάβασα κἄποτε μιὰ κρίση γιὰ τὰ Ἄνθη—βιβλίο ἀνωφελὲς—τοῦ υακαρίτη Χελντράιχ ἀπὸ ἄνθρωπο... εἰδικὸ βέβαια. Καὶ θυμᾶμαι μάλιστα ποὺ ὀνόμαζε ὁ κριτογράφος τὸ μακαρίτη «ἐξοχώτατον τῶν παρ' ἡμῖν βοτανικῶν» σὰ νὰ ζοῦμε στὴν ἐποχὴ τοῦ Λιναίου ὅταν ἡ Βοτανικὴ δὲν εἶταν παρὰ μόνον συστηματικὴ Μπορεῖ. Ἴσως νἆναι αὐτὴ ἡ ἐποχὴ ἕνας ἀπ' τοὺς σταθμοὺς ποὺ θὰ κάνουμε, ὅσο νὰ φτάσουμε στὸ «χρυσοῦν αἰῶνα» τοῦ Περικλῆ. Τὸ μόνο ποὺ φοβᾶμαι εἶναι, μήπως ἀπὸ τὴ φόρα ποὺ θἄχουμε, ἀπὸ τὴν «ταχύτητα τὴν κεκτημένη» που λέει ἡ Φυσική, δὲν κατορθώσουμε νὰ σταματήσουμ' ἐκεῖ, μόνο τραβήξουμε ὁλοταχῶς πρὸς ἄλλη ἐποχὴ πιὸ τριαστὴ μὲ πολλὰ φυσικά μας, μάλιστα μὲ τὴ μιμιτική μας δύναμη. στὴν ἐποχὴ ποὺ μόλις ἀρχίζαμε νὰ περπατᾶμε μὲ τὰ δυό, κ' ἔτσι θὰ ἰδοῦνε μὲ τὰ μάτια τους κ' οἱ διάφοροι Σκαλτσούνηδες ποιὸ εἶταν τὸ πρωτόπλαστο ζεῦγος «οὗ ἀπόγονοι εὔχονται εἶναι».

Ἀλλὰ «χρόνου φείδου» ἔλεγε ὁ ἀρχαῖος σοφός, κι ὁ πρόλογός μου κοντεύει νὰ βαττάξει περισσότερο ἀπὸ τὶς νύχτες τῶν πολικῶν χωρῶν, τὰ «κοινωνικὰ» τῆς ἐκκλησίας καὶ τἀναγνώσματα τῆς «Ἑσπερινῆς» καὶ τῆς «Ἀστραπῆς» τῶν θηλυκῶν Διοσκούρων τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου.

×

Πόση τέχνη χρειάζεται γιὰ νὰ γράψει κανεὶς τέτοια ἁπλὰ βιβλία ποὺ νὰ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ τὰ διαβάζει. Δὲν ἀρκεῖ ἡ μάθηση κ' ἡ ἐξυπνάδα, πρέπει νὰ ὑπάρχει κοντὰ σ' αὐτὰ καὶ κάποιο ἰδιαίτερο χάρισμα, ποὺ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ μπαίνει στοῦ ἁπλοῦ τἀνθρώπου τὴν ψυχή, νὰ καταλαβαίνει τὶ κύκλους ἰδεῶν ἔχει, καὶ πόσο πλούσιοι εἶναι κ' ἑπομένως τὶ μπορεῖ νὰ πάρει καὶ πῶς, μ' ἄλλα λόγια τί πρέπει νὰ τοῦ πεῖ, καὶ πῶ, πρέπει νὰ τοῦ τὸ πεῖ Δηλαδὴ θὰ διαλέξεις πρῶτα πρῶτα ἀπ' ὅλο τὸ ὑλικὸ τῆς ἐπιστήμης ὅσα χρειάζονται νὰ βάλεις στὸ βιβλίο σου, θὰ κοιτάξεις ἴτιν μὲ ποῦ ποέπει νὰ προχωρήσεις στὰ καθέκαστα. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἕνα ζήτημα, νὰ κατορθώτεις νὰ πεῖς ὅσα πρέπει καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴν πεῖς ὅσα ξέρεις. Ἔρχετ' ἔπειτα ἄλλο ζήτημα ἐπίσης σπουδαίο, τὸ ζήτημα πῶς θὰ τὰ πεῖς ὅσα ἔχεις νὰ πεῖς, μὲ τὶ τροπο, μὲ ποιὰ μέθοδο, μὲ τὶ σειρὰ θὰ ἐκθέσεις τὰ πράγματα. Τὸ βιβλίο σου δὲν πρέπει νὰ εἶναι κουρσουρεμένο ἐπιστημονικὸ βιβλίο, γιατὶ ἀλλιῶς θὰ μιλήσεις στον ἐπιστήμονα κι ἀλλιῶς στὸν ἁπλὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἔτσι, κάθε καινούριο πρᾶμα ποὺ θὰ πεῖς θὰ προσπαθήσεις νὰ τὸ δέσεις μὲ ὅσα ξέρει ὁ ἀναγνώστης σου, κι ἀπ' αὐτὰ εἶναι ποὺ πρέπει νἀρχίζεις ἀπὸ τὰ γνωστά, καὶ νὰ προχωρήσεις καὶ νὰ ἐξηγήσεις τἄγνωστα, γιὰ νὰ τὰ παρουσιάσεις ὅσο μπορεῖς πιὸ εὐκολονόητα. Ἀλλὰ τὸ βιβλίο σου δὲ θἄχει γιὰ σκοπὸ μο ἄχα νὰ μάθει καινούρια πράγματα σ' αὐτὸν ποὺ θὰ τὸ διαβάσει. Σκοπός του ἀκόμα θὰ εἶναι νὰ τοῦ ἀνοίξει τὰ μάτια, νὰ τοῦ γυμνάσει τὸ παρατηρητικό, νὰ τον κάνει νὰ σκέπτεται, νὰ τὸν ὁδηγήσει πῶς νὰ βγάζει συμπεράσματα ἀπὸ τὰ διάφορα φαινόμενα ποὺ γίνονται μπροστά του. Κι ὅμως τίποτα, μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ, δὲν κέρδισες, ἂν τὸ βιβλιο σου ἀφήνει ψυχρὸ τὸν ἀναγνώστη. Πρέπει δηλ. νὰ εἶναι τέτοιο, ποῦ νὰ φυτεύει ἢ καλή-